

Posvojitve

so stvarnost današnjega sveta

Zvezdana Bercko
Fotografiji: CanStockPhoto

osvojitve je ena najstarejših in najbolj znanih oblik socialnega starševstva. To pomeni, da vsaj eden od staršev ali oba z otrokom nista biološko povezana, ampak sta njegova socialna starša. Tako kot druge oblike starševstva pa so tudi posvojitve - povsod po svetu - povezane z družbenimi normami, moralo in osebnimi prepričanji, etičnimi dilemami o pravicah otrok in staršev ter interesi socialnih, družinskih in populacijskih politik.

"Večina posvojitvev je uspešnih, a nobena ni preprosta," sta zapisala britanska raziskovalca družin Anthony Douglas in Terry Philpot. Starši, ki so otroke posvojili, se strinjajo. To je izjava enega od staršev, sodelujočih v slovenskih raziskavi o mednarodnih posvojitvah: "Bolj enostavno je imeti biološkega otroka. Jasni odnosi, malo vprašanj. Posvojiti otroka je zagotovo težja pot in zahteva več znanja in truda od staršev in tudi otrok.

"Posvojitve je kompleksen in vseživljenjski proces. Je intimno osebno dejanje zakonskega ali zunajzakonskega para ali osebe, ki posvoji otroka. Hkrati pa je tudi formalnopravni proces in postopek, ki ga izvajajo socialne službe, ki jim država podeli mandat za izvajanje tega dela. Zato morajo biti v zvezi s posvojitvami socialne službe dobro izurjene, veliko pa morajo o tem procesu vedeti tudi ljudje, ki želijo posvojiti otroka ali so ga že posvojili," pa poudarja prof. dr. Darja Zaviršek,

avtorica knjige Notranje in meddržavne posvojitve: Od osebnih izkušenj do dobre prakse.

Posvojitve se konča, starševstvo se začne

Raziskovalci zgodovine družinskega življenja menijo, da je negativen prizvok, ki ga je beseda posvojitve marsikje ohranila do danes, posledica dejstva, da je katoliška cerkev posvojitve prepovedovala vse do začetka 20. stoletja. Cerkvi so namreč ustrezale majhne družine s čim manjšim številom potomcev, saj je bila tako večja verjetnost, da bo družina svoje premoženje zapustila Cerkvi. Posvojitve so v Evropi spet postale dovoljene šele v prvi polovici prejšnjega stoletja, ko jih je začela spodbujati prav Cerkve s svojo moralistično ideologijo o "sramotnem materinstvu" neporočenih žensk. V nekaterih državah so samskim materam otroke brez njihove privolitve celo odvzemali in jih dajali v posvojitve zakonskim parom.

Trendi so se obrnili v zadnjih desetletjih z osvoboditvijo žensk iz patriarhalnih razmerij, z liberalizacijo na področju družinskega življenja in reproduktivnimi pravicami žensk. Danes v razvitem svetu, tudi v Sloveniji, skorajda ni več otrok, ki so ob rojstvu namenjeni za posvojitve. Na Ginekološki kliniki v Ljubljani sta bili denimo leta 2011 dve posvojitvi, pri katerih je otrok odšel iz porodnišnice k socialnim staršem, in v prvi polovici preteklega leta prav tako dve.

Zato so v razvitih državah postale vse pogostejše mednarodne ali meddržavne posvojitve. Tudi pri nas, kjer se od leta 2007 število mednarodnih posvojitvev vsako leto poveča (leta 2011 jih je bilo 19), s tem pa se povečuje tudi skupno število posvojitvev, saj število notranjih ostaja zadnja leta bolj ali manj nespremenjeno. Otroci so posvojeni predvsem iz držav vzhodne Evrope, največ iz Rusije in Ukrajine, pa tudi iz držav, nastalih na območju nekdanje

Strokovnjaki ugotavljajo, da je za razvoj otroka najbolje, če zgodba o posvojitvi raste z otrokom in drugimi družinskimi člani, namesto da postane enkratno in šokantno razkritje.

Jugoslavije. A še vedno v Sloveniji na posvojitve čaka več kot 500 parov, vseh opravljenih posvojitvev pa je nekaj deset letno (v letu 2011 jih je bilo 54, skupaj notranjih in mednarodnih).

A če se posvojitve formalnopravno z aktom o posvojitvi konča, se starševstvo tam šele začne. To je za mnoge starše korak v neznano. "Tako kot si predstavljaš, kako je v vesolju, pa tega ne moreš vedeti, dokler ne prideš tja, si tudi tu ne moreš konkretno predstavljati, kako je, dokler tega konkretno ne doživiš," je slikovit oče, ki je posvojil otroka.

Zmotna prepričanja o posvojitvah

"V Sloveniji se kar naprej ponavljajo tri zmotna prepričanja," odnos slovenske družbe do posvojitve ocenjuje prof. dr. Darja Zaviršek. "Prvo govori o 'plačevanju za otroke'. Celo eden od osrednjih medijev je pred kratkim objavil članek, ki sugerira, da so starši kot potrošniki, ki v 'šopingu' nekje med Rusijo in Gano nakupujejo otroke kar z vozičkom. Del resnice je, da nekatere države in posamezniki dobro zaslužijo z oddajo otrok v posvojitve, drugi del resnice pa je ta, da bi bilo stroškov bistveno manj, če bi slovenska država uredila bilateralne sporazume in z dvo-

stranskimi dogovori zmanjšala številne nepotrebne stroške, o čemer so starši že pogosto pisali in za kar so pogosto prosili politike. Na to se praviloma kar pozabi. Drugo napačno razumevanje je, da je posvojeni otrok 'nikogaršnji' človek. Verjame se, da se otrokom s socialnimi starši nikoli ne more goditi tako dobro kot z biološkimi. Resnica je, da tudi v Sloveniji niso vsi starši, ki so posvojili otroka, 'dobri starši', in da obstaja določena verjetnost, da se otroku ne bo dobro godilo v obeh primerih - če je posvojen ali pa če živi z biološkimi starši. Tretja zmotna je, da otrok za posvojitve v Sloveniji ni zaradi nizke rodnosti. Prav narobe, otrok ni zaradi dobrih reproduktivnih pravic žensk - kontracepcije, dostopnega ginekološkega zdravljenja, pravice do splava in zaradi družbenih možnosti, da ženske z otroki lahko živijo tudi same, ne da bi kdo vanje metal kamenje ali jih pustil izstradati. Slovenija je država brez sirotišnic. Na to dejstvo moramo biti ponosni kot na demokratično pridobitev," poudarja Darja Zaviršek.

Zgodba, kot so druge zgodbe o rojstvu

A odprtost oziroma neodprtost družbe do družinskih pluralnosti, tudi do

posvojitve kot oblike socialnega starševstva, pomembno vpliva na to, kako se bodo s tem, da so posvojili otroka, spoprijeli starši in kakšen odnos do posvojitve bo razvil otrok.

"Strokovnjaki ugotavljajo, da je za razvoj otroka najbolje, če zgodba o posvojitvi raste z otrokom in drugimi družinskimi člani, namesto da postane enkratno in šokantno razkritje," na osnovi primerov dobre prakse povzema Darja Zaviršek. Ugotavlja, da v Sloveniji danes mlajši starši skorajda nimajo pomislekov do odprte posvojitve, to je oblika posvojitve, ki ne predvideva samo pravice otroka, da izve vse o svojih bioloških začetkih, ampak tudi, da ima otrok ob polnoletnosti pravico do informacij o svojih bioloških starših, prav tako pa imajo biološki starši pravico do informacij o otroku in tudi do morebitnih stikov z njim. "S tem je rasla, o tem se pripoveduje. Kakšna je bila, ko smo jo prvič videli, kako ni bila nič polulana, ko smo prišli domov, kakšno je bilo kosilo na letalu ... Res ni bilo nekega prvega pogovora o tem. To je naša zgodba, tako kot so druge zgodbe o rojstvu," pravijo starši v Rusiji posvojene deklice.

"Vpliv okolja je tudi pri posvojitvah pomemben dejavnik. Bolj ko okolje gleda na družine s socialnimi starši kot na drugačne, verjetneje bodo imeli otroci stiske, a ne zaradi posvojitve, ampak zaradi njenih družbenih posledic," poudarja Darja Zaviršek in navaja ugotovitve številnih raziskav, ki rušijo mit o krvnih vezeh, ki naj bi bile zagotovilo otrokovega uspešnega razvoja. "Posvojitve ni zgolj zadnja rešitev, ampak postaja ena od življenjskih stvarnosti v današnjem svetu. Otroci, ki so posvojeni, torej ni a priori reveži, in starši, ki nimajo lastnih otrok, niso a priori travmatizirani in žalostni. Otroci, ki so bili posvojeni iz druge države, so preživeli izkušnje, ki jih lahko zelo zaznamujejo, zato je spodbudno, ljubeče in spoštljivo okolje zelo pomembno. Treba je zavreči tako patologiziranje in žalostne podobe kot tudi brezbržno racionaliziranje, ki naj zabriše razlike v svetu otrok," sklene Darja Zaviršek, avtorica prvega slovenskega priročnika oziroma kar učbenika s področja posvojitve.